HUTELE BUCOVINEI
FÜRSTENTHAL – VOIEVODEASA (1803–1889)

OVIDIU BÂTĂ

Bukovina's Glass Hut. Fürstenthal – Voievodeasa (1803–1889)

(*Abstract*) [*]

In about 1800, the Imperial and Royal administrative authorities initiated the construction of the glass huts in Bukovina. Before 1800, two glassworks had been successfully started in Bukovina: Althütte – Krasna Ilski (1793) and Karlsberg – Gura Putnei (1797). Recruited by the Austrian government, glass workers from the Prachin district of the Bohemian Forest, arrived in Radautz, in October 1802, to apply for jobs in the glass factory that had not yet been established. In the spring of 1803, the State Domain Inspectorate decided to set up a new glass factory on the Valley of the Voievodeasa stream (Valley of the Prince, Fürsten Valley or Fürstenthal), near Sucevitza. The glass factory of Fürstenthal began its activity in November 1803 and produced flat glass for windows and concave glass for domestic use. Manufacturers of flat glass and round glass, furnace masonry, smelter, carpentry, stokers, a stamping mill operator and sandwasher, glass cutters and apprentices worked in the factory. The Fürstenthal glass primarly served the cities of Radautz and Suceava, although its artistic mugs, glasses and bottles could be seen in many southern Bukovina communities. Since 1809, the factory has been leased, for different periods of time, to particular entrepreneurs (Jossel Reichenberg, Hartl, Ferdinand Zeidner, Aba Steiner, Wilhelm Dlugoborski, Mane Ruckenstein, Josef Fischer). The glass factory operated until September 1889, when it was destroyed by a strong fire.

Keywords: Bukowina, glass factory, Fürstenthal, Bohemian-Germans, glass-makers, plate glass, curved glass, glass cutter, shop carpenter, glazier, lumberman, lease, fire.

În Bucovina, industria sticlei – prima activitate industrială cu un mare impact asupra suprafețelor împădurite – a apărut cu puțin înainte de anul 1800, când autoritățile administrative imperiale au sprijinit inițiativele particulare și au aprobat construcția unor fabrici de sticlă care să utilizeze materiile prime existente în țară, în special „lemnul existent în măsură mai mult decât necesară și într-un belșug

[*] Traducere: Ovidiu Bâtă.

Analele Bucovinei, **XXVII**, *1* (54), p. 75–85, Rădăuți – București, 2020

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

nefolosit”[1]. Fabricile de sticlă ar fi adus foloase importante, în special pentru visteria imperiului, produsele acestora putând fi exportate în Moldova şi Ţara Românească la preţuri mai mici decât cele importate din Polonia sau Veneţia.

Primele fabrici de sticlă – în limba germană, Glashütte (cabană, atelier de sticlărie), „glăjerii” sau „hute”, cum le spuneau locuitorii români – au fost înfiinţate în Crasna, pe moşia boierului Alexandru Ilschi, cunoscută ca Althütte/Alt Hütte[2] (Huta/Glăjăria Veche), în anul 1793 şi în Karlsberg-Gura Putnei, în anul 1797, pe teritoriul Domeniului Rădăuţi al Fondului Bisericesc.

După anul 1800, s-au înfiinţat fabricile de sticlă de la Fürstenthal – Voievodeasa, în anul 1803, şi de la Lunca Frumoasă, din apropiere de Ciudin – cunoscută sub numele de Neuhütte/Neu Hütte sau Huta Nouă, pentru a o deosebi de sticlăria veche, Althütte, care îşi încetase activitatea cu puţin timp înainte –, în anul 1817.

Aducerea coloniştilor şi înfiinţarea fabricii

Când activitatea de la salina de pe Muntele Pleşul[3] a fost abandonată, în anul 1802, şi producţia de sare a fost transferată de acolo la Cacica, autorităţile administrative au sugerat să fie construită o a treia fabrică de sticlă în locul acestei fabrici de sare. Ca lucrători în fabrică se miza pe aducerea meseriaşilor de la fabricile de sticlă din Sommersdorf şi Stockern din Boemia – regiune cu vechi tradiţii în producerea sticlei, unde erau inventariate, în anul 1784, 65 de fabrici de sticlă –, fabrici care erau închise la acea vreme din cauză că, pentru a asigura cantităţile mari de lemn necesare în sticlării, păduri întregi au fost tăiate complet.

Cu toate că încă din 31 iulie 1802 Inspectoratul Bunurilor Statului din Rădăuţi raporta că Valea Suha de lângă Stulpicani era mai favorabilă înfiinţării unei glăjării, datorită pietrişului excelent, şi în pofida faptului că în Pleşa[4] clădirile necesare cazării muncitorilor existau deja, fabrica de sticlă nu a fost construită acolo. Atenţia s-a îndreptat asupra văii pârâului Voievodeasa, aflată între

[1] *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi geografice*, ediţie bilingvă îngrijită, cu introduceri, postfeţe, note şi comentarii de academician Radu Grigorovici, prefaţă de D. Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Academiei Române, colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii” (7), 1998, p. 163.

[2] Ovidiu Bâtă, „Hutele Bucovinei. 220 de ani de la înfiinţarea primei fabrici de sticlă din Bucovina – Crasna-Althütte”, în „Analele Bucovinei”, Rădăuţi – Bucureşti, anul XX, nr. 2 (41), 2013, pp. 629–638.

[3] Pleşul – munte (841 m altitudine), ţine de culmile laterale ale Obcinei Mari şi se află în apropiere de Cacica, districtul Rădăuţi, lângă hotarul cu districtul Gura Humorului. Cf. Em. Grigorovitza, *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti, Editura Göbl, 1908, p. 164.

[4] Pleş(a) – sat, districtul Gura Humorului, aşezat pe partea stângă a Văii Humorului, puţin spre nord de Mănăstirea Humorului. Colonie înfiinţată în anul 1835 de slovaci şi transformată în sat de sine stătător în anul 1848. Cf. Em. Grigorovitza, *op. cit.*, p. 164.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

Sucevița și Marginea, unde erau 15 453 de iugăre[5] și 693 de stânjeni pătrați de păduri nefolosite.

În 21 noiembrie 1802, pădurarul Böller a înaintat un raport în care prezenta locația potrivită pentru construirea fabricii de sticlă, și anume pe pârâul Voievodeasa, afluent de stânga al pârâului Sucevița. În primăvara anului 1803, s-a luat hotărârea înființării sticlăriei aici și construirea de locuințe pentru muncitori.

Înființarea unei fabrici de sticlă putea să dureze mult timp. Mai întâi, trebuia obținut consimțământul din partea autorităților militare sau civile sub a căror autoritate se afla teritoriul respectiv, în cazul de față Domeniul Solca de care aparțineau satele Sucevița, Marginea și, ulterior, Fürstenthal – Voievodeasa. Urmau, apoi, negocierile cu coloniștii, cu privire la alocarea terenului, la salarii, la cheltuieli de călătorie, la taxele și dările cuvenite sau scutiri. În timpul negocierilor, coloniștilor li se promiteau case și ceva pământ, pentru care urmau să plătească o taxă anuală. Ei urmau să fie scutiți de munci neplătite și dări către Domeniu.

Între timp, Inspectoratul c. c. al Bunurilor Statului din Bucovina, cu sediul în Rădăuți, a trecut la recrutarea de sticlari germani din districtul Pracin, din Pădurea Boemiană, sticlari recrutați de Johann Pollmann și Johann Würzer, care au sosit la Rădăuți încă din octombrie 1802, pentru a primi slujbe în fabricile de sticlă ale căror locații încă nu fuseseră stabilite.

În 24 octombrie 1802[6], Inspectoratul a încheiat cu aceștia un acord în care se prevedea că Inspectoratul le va asigura încadrarea la viitoarea fabrică de sticlă, numărul locurilor de muncă, facilitățile acordate, retribuțiile sticlarilor, zidarului, topitorului, fochistului, ucenicilor și banii care le vor fi dați pentru călătorie.

Au convenit să lucreze în fabrica de sticlă care urma să fie construită în Valea Voievodeasa (Fürstenthal) producătorii de sticlă plană/sticlă pentru ferestre (Tafelglasmachergesellen): Johann Weber, Anton Fuchs, Wenzel Feldigel, Franz Weber, Franz Keller; producătorii de sticlă rotundă/concavă (Hohlglasmacher): Josef Gaschler, Mathias Gaschler și zidarul (Hüttenmaurer) Martin Stoiber[7]. Acești opt meseriași, împreună cu familiile lor, sunt considerați ca fondatori ai coloniei Fürstenthal.

S-a hotărât ca fabrica să angajeze, pentru început, opt producători de sticlă plană, opt producători de sticlă rotundă, un topitor experimentat, un geamgiu, un glăzuitor, un zidar de cuptoare, patru fochiști, ucenici. Johan Weber a fost autorizat să recruteze forța de muncă necesară.

În primăvara anului 1803, Martin Stoiber a venit cu 3–4 familii de producători de sticlă, celelalte familii trebuind să ajungă la sfârșitul lunii septembrie. Fiecare familie

[5] Iugăr – unitate de măsură a suprafețelor de pământ, care în Imperiul Habsburgic echivala cu 1 600 de stânjeni pătrați sau 0,5775 hectare.

[6] Johann Polek, „Geschichte von Fürstenthal”, în „Bukowiner Bote”, Czernowitz, II. Jahrgang, 1899, nr. 22, pp. 1–2.

[7] Raimund Friedrich Kaindl, *Das Ansiedlungswesen in der Bukowina seit der Besitzergreifung durch Österreich*, Innsbruck, Verlag der Wagner□schen Universitäts-Buchhandlung, 1902, p. 360.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

urma să primească, gratuit, cazare în case de lemn puse la dispoziția lor din partea fabricii, un teren pentru grădină și două iugăre de pășune.

Trebuiau aduși imediat muncitori forestieri care să taie lemnul din pădure, să construiască locuințe pentru ei, pentru sticlari şi familiile lor, care urmau să sosească în vara aceluiaşi an.

Inspectoratul Domeniilor Statului a negociat, în anul 1802, cu Sebastian Schuster, sticlar din Rehberg – Boemia, care, în anul 1800, se afla în Rădăuți, ca să recruteze muncitori forestieri din ținuturile natale, lucrători care inițial se vor stabili în Marginea, pentru a tăia lemnul necesar construirii caselor în care urmau să fie cazați coloniștii. Conform raportului său din 18 ianuarie 1803, el s-a angajat că va veni din timp, pe vreme bună, cu 18 familii de muncitori forestieri, pentru a tăia 1 000 de klafteri[8] de lemn până în primăvară, astfel încât acesta să se usuce şi să fie bun pentru construcții. În 27 martie 1803, Sebastian Schuster a raportat că 20 de familii de tăietori de lemn au ridicat pașapoarte pentru relocare[9].

Primii muncitori forestieri sosesc în aprilie 1803. În toamna anului 1803, Sebastian Schuster, cu 20 de familii de tăietori de lemn și constructori de case au ajuns în Marginea, unde au fost întâmpinați de administratorul Quirsfeld şi de casierul Hohenauer şi cazați temporar în cabane de lemn. Se cunosc și numele acestor muncitori forestieri: Achenbrenner Anton, Augustin Johann, Baumgartner Sebastian, Beitel Georg, Denk Josef, Eichinger Martin, Gnad Martin, Geschwendtner Franz, Haiden Karl, Hoffmann Wenzel, Klostermann Georg, Kohlruss Kaspar, Kufner Martin, Mirwald Jakob, Paukner Michael, Schulhauser Martin, Schuster Andreas, Schuster Franz, Schweigel Johann, Peter Wilhelm[10].

Între timp, au fost luate şi alte măsuri necesare. Prin Ordonanța Gubernială din 17 decembrie 1802, s-a dispus angajarea unui pădurar, cu un salariu anual de 144 de florini – acesta trebuia să supravegheze exploatarea lemnului necesar fabricii și să țină evidența acestuia –, și a doi paznici, cu un salariu anual de 36 de florini. Ca administrator al fabricii a fost desemnat Dominik von Aystetten, care a primit numirea oficială în 31 octombrie 1804[11].

După ce guvernul din Lvov (în 29 iulie 1803) și Camera Curții (în 7 octombrie 1803) au acordat aprobarea preliminară pentru demararea construcțiilor, sticlăria și anexele necesare au fost ridicate, în anul 1803, de Oficiul din Solca, al cărui administrator era Quirsfeld. Cheltuielile pentru construcții s-au ridicat la suma de 6 989 de florini și 50 de creițari. De asemenea, a fost construit un han cu pivniță, care a costat 412 florini și 28 creițari[12]. În scurt timp, s-a înființat o fabrică de carbonat de potasiu/potasă (Pottaschenhütte) și o vărărie (Kalkbrennerei).

[8] Klafter – echivalent cu stânjen (stânjen vienez), veche unitate de măsură pentru lungime, anterioară introducerii sistemului metric, egală cu 1,962 m în Muntenia, 2,23 m în Moldova, 1,896 m în Austria.

[9] R. F. Kaindl, *op. cit.*, p. 361.

[10] Valerian Procopciuc, *Sucevița și Voievodeasa, două localități bucovinene. Studiu monografic*, Rădăuți, Editura Septentrion, 2009, pp. 161–162.

[11] R. F. Kaindl, *op. cit.*, p. 364.

[12] *Ibidem*, p. 363.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

De-a lungul timpului, coloniştii şi-au construit mica biserică catolică – colonia Fürstenthal a fost locuită exclusiv de germani catolici: 362 în anul 1811, 586 în anul 1842[13], 928 în anul 1890[14], 1 794 în anul 1920, 1 908 în anul 1930[15] –, o şcoală şi case care au continuat să urce pe vale[16].

Pământul care urma să fie „dăruit" era intens împădurit şi pietros şi trebuia curăţat şi făcut arabil. Odată sosiţi, coloniştii – bărbaţi, femei şi copii – au început să cureţe pădurea deasă pentru a-şi face cărări şi drumuri, case şi terenuri de grădinărit.

Prin anul 1808, respectiv după cinci ani de la înfiinţare, se aflau în Fürstenthal 48 de familii germane din Boemia. Numele Bauer, Blaschi, Dombrowski, Fischer, Haas, Pollmann, Schlehuber, Stadler, Stöhr şi Straub s-au adăugat listei primilor locuitori.

În anul 1811, o parte dintre angajaţii de la sticlăria din Karlsberg-Gura Putnei au avut o dispută cu Oficiul Economic, au părăsit localitatea şi s-au stabilit în Voievodeasa. Mulţi colonişti, cu nume obişnuite pentru districtul Prachin din Pădurea Bohemiană – Aschenbrenner, Bauer, Kuffner, Gaschler, Müller, Straub, Weber –, s-au mutat în Voievodeasa. Astfel, numărul lucrătorilor de la sticlărie a crescut la 48, respectiv: 17 sticlari (Galsmacher), un zidar (Hüttenmaurer), un fierar (Hüttenschmied), un tâmplar (Hüttentischler), doi topitori (Schmelzer), 19 tăietori de lemn (Holzhauer), patru fochişti (Schürer), un tăietor de sticlă (Glasschneider), un lucrător la moara de măcinat (Pochweib), un legător (Glaseinbinder)[17].

Între meşterii topitori şi turnători ai fabricii erau şi cehi – Tadeus Rubieczka, Tomasz Woilerowicz, Wenzel Nemeczek, conducătorul lucrătorilor din această branşă, care a lucrat în fabrica de sticlărie ca „meşter de pahare şi de geamuri".

Activitatea la fabrica de sticlă

Funcţionarea sticlăriei, care a început la sfârşitul anului 1803, a fost incompletă în primul an. Dificultăţi multiple au apărut, iniţial, ca urmare a lipsei lucrătorilor sticlari necesari. Chiar dacă plăţile pentru deplasare au fost acordate în avans sticlarilor boemieni germani, unii au refuzat să vină. De exemplu, Inspectoratul Domeniilor nu a reuşit să-i atragă pe producătorii de sticlă rotundă Anton Aschenbrenner, Lorenz Kolberter şi Andreas Fuchs. Deşi li s-a oferit un permis pentru a se muta în Bucovina, 60 de florini pentru călătorie şi 100 de florini avans la sosirea în Bucovina, o casă de lemn (pentru care urmau să plătească anual

[13] Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece 1774–1918. Aspecte etnodemografice şi confesionale*, Chişinău, Editura Civitas, 2003, p. 95.

[14] *Die Bukowina*, Czernowitz, 1899, p. 214.

[15] Valerian Procopciuc, *op. cit.*, pp. 181–182.

[16] Mellita von Mikulicz, „Fürstental", în „Neue Freie Presse", Wien, Montag, den 4. September 1905, nr. 14 739, pp. 1–3.

[17] R. F. Kaindl, *op. cit.*, p. 373.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

un florin), lemne de foc gratuit şi trei iugăre de pământ (pentru o plată anuală de 30 de creiţari), aceştia au refuzat. Alţi lucrători sticlari au fost de acord cu cele oferite de Inspectoratul Domeniilor[18].

Începutul fabricii de sticlă din Fürstenthal a fost unul destul de modest. Pentru obţinerea sticlei au fost construite două cuptoare, unul pentru sticlă rotundă şi unul pentru sticlă plană. Fiecare cuptor avea opt creuzete, dar nu erau folosite toate concomitent. În noiembrie 1803, la începutul operaţiunilor, al optulea creuzet pentru sticlă plană nu era utilizat, iar în anul 1804 numai patru sticlari şi un ucenic, Ignatz Gaschler, au lucrat la cuptorul pentru sticlă rotundă.

Din seria de sticlari, trebuie amintit Johann Pollmann, din districtul Pisek, unul dintre primii recrutaţi în anul 1803, un vrednic producător de sticlă plană. Administratorul fabricii, von Aystetten, a solicitat, în 28 noiembrie 1804, să se înfiinţeze un post de şef al lucrătorilor, în care să fie numit Pollmann. Franz Pauli, inspectorul Domeniilor statului, a agreat, prin Hotărârea emisă în localitatea Sf. Ilie, în data de 30 noiembrie 1804, înfiinţarea acestui post. Şeful calfelor urma să-şi ocupe postul începând din 1 decembrie 1804 şi să fie remunerat cu şase florini pe lună. El avea următoarele atribuţii: să supravegheze hărnicia şi calitatea muncii prestate de ceilalţi lucrători; să preia răspunderea pentru examinarea, marcarea şi ambalarea adecvată a produselor; să sprijine activitatea administratorului fabricii în vederea protejării patrimoniului şi preîntâmpinării producerii de pagube; să se comporte cumsecade, să fie harnic şi sobru, fiind astfel un exemplu pentru muncitori. Johann Pollman a lucrat în fabrică până în 1 septembrie 1808, când a decedat[19].

În februarie 1807, la sticlărie lucrau: opt producători de sticlă plană (Tafelmacher) – Johann Pollmann, Franz Stadler, Benedict Stadler, Ignatz Stadler, Jakob Stadler, Adalbert Földigl, Franz Weber, Leopold Gaschler; opt producători de sticlă rotundă (Hohlglasmacher) – Georg Aschenbrenner, Adam Pankratz, Josef Beller, Matthias Gaschler, Ignatz Gaschler, Johann Bottwerk, Mathias Nemetschek, Anton Kufner[20].

Fabrica de sticlă din Fürstenthal avea şi o moară de sfărâmat pietrişul silicios, moară de 2–3 cai putere, pusă în mişcare de apă. Nu erau maşini speciale de lucru, doar o masă de întins sticla, un cuptor de răcire, o şlefuitoare manuală, un atelier de fabricare a cărămizilor. Căldura necesară cuptoarelor se producea prin arderea lemnului de esenţă moale – lodbe groase de 3 ţoli –, circa 5 000 de stânjeni anual. Ca materii prime, se utilizau: nisip silicios, arsenic, smalţ, piroluzit/manganez, argilă calcaroasă, potasă, sodă[21].

[18] *Ibidem*, p. 364.
[19] *Ibidem*, p. 370.
[20] *Ibidem*, pp. 370–371.
[21] *Hauptbericht und Statistik über das Herzogthum Bukowina für die Periode vom Jahre 1862–1871. Herausgegeben von der Bukowinaer Handels- und Gewerbekammer* (în continuare se va cita: *Hauptbericht und Statistik über das Herzogthum Bukowina*), Lemberg, Druk von K. Piller, Selbstverlag der Handelskammer, 1872, pp. 256–257.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

Conform unei note din anul 1805, într-un creuzet pentru sticlă plană se introduceau: 153 de pfunzi[22] de nisip, $60^{3}/_{4}$ pfunzi de potasă, 24 de pfunzi sare de potasiu și $12^{3}/_{4}$ pfunzi de sare. Într-un creuzet de la cuptorul de sticlă rotundă se foloseau: 120 de pfunzi de nisip, $38^{1}/_{4}$ pfunzi de potasă și 20 de pfunzi sare de potasiu. Dintr-o notă din 13 ianuarie 1804, aflăm că necesarul de arsenic și dioxid de mangan (piroluzit) era de 300 de kilograme anual, materii care se comandau de la magazinul lui Ullrich din Cernăuți[23]. Potasa, ingredient necesar în producerea sticlei, era parțial produsă în Fürstenthal, parțial provenită de la alte cuptoare/ fierbători de potasă din Bucovina (Poiana Micului, Soloneț, Dragoșa, Straja, Frasin).

La sfârșitul anului 1821 și începutul anului 1822, în fabrica de sticlă lucrau: producătorii de sticlă (Glasmacher) Josef Stadler, Ignaz Stadler, Mathias Gaschler, Michael Gaschler, Anton Gaschler, Johann Gaschler, Jakob Schuster, Franz Schuster, Albert Feldigl, Josef Feldigl, Johann Wurzer, Franz Pankratz, Georg Ortmann, Franz Weber, Mathias Niemeczek, văduva Pankratz; topitorii (Schmelzer) Christof Gaschler și Franz Bauer; fochiștii (Schürer) Michael Weinfelder, Paul Fischer, Karl Fischer, Martin Bauer; Katharina Stadler, la împachetat și legat sticla (Einbinderin); Jakob Stadler, muncitor la concasor și spălător de nisip (Pochmüller und Sandwascher); Josef Reitmaier, tăietor de sticlă (Glasschneider); Friedrich Mack, tâmplar (Hüttentischler). Tot pentru această perioadă se cunoaște și un inventar al bunurilor din Fürstenthal: fabrica de sticlă cu cameră de topire, cameră de cenușă și 38 de klafteri conducte de apă; o magazie/depozit de produse din sticlă; un șopron pentru paiele folosite la ambalat și un șopron de materiale; o potăsărie; o moară de concasat, cu baraj de apă și jgheaburi în lungime de 142 de klafteri; o casă a administratorului sticlăriei, cu două grajduri și un șopron; locuințe – patru pentru fochiști, două pentru topitori, câte una pentru legător și muncitorul de la concasor, 18 pentru producătorii de sticlă (în total, 27 de apartamente), două pentru învățători, una pentru pădurar; un han[24].

Încă de la începutul activității, toată sticla produsă în Fürstenthal a fost vândută lui Jossel Reichenberg, arendașul fabricii de sticlă din Karlsberg – Gura Putnei, la un preț de un florin pe setul de sticlă plană și un florin și 30 de creițari pe setul de sticlă rotundă[25].

O imagine de ansamblu a activității sticlăriei din Fürstenthal ne este oferită de următorul calcul al randamentului pentru anul 1836.

Cantitatea de produse din sticlă obținută de la 1 ianuarie până la sfârșitul lui decembrie 1836 a fost de: 8 220 de seturi de sticlă rotundă și 21 199 de seturi de sticlă plană, în total 29 419 de bucăți. Pentru aceasta, s-au încasat: pentru 8 220 de seturi de sticlă rotundă a câte 44 de creițari – 6 028 de florini; pentru 21 199 de seturi de sticlă plană a câte 48 de creițari – 16 959 de florini și 12 creițari; pentru

[22] Pfund – veche unitate de măsură a greutății, egală cu 0,5 kg; livră (și: punt, fund).
[23] R. F. Kaindl, *op. cit.*, p. 366.
[24] *Ibidem*, p. 375.
[25] *Ibidem*, p. 367.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

cutii – 233 de florini şi 21 de creiţari; pentru munca folosită – 675 de florini şi 16 creiţari. În total, veniturile s-au ridicat la 23 895 de florini şi 49 de creiţari[26].

Pe de altă parte, s-au cheltuit: pentru 2 388 klafteri de lemn de foc pentru fabrică, împreună cu salariile spărgătorilor şi cărăuşilor a câte 50 de creiţari – 1 948 de florini şi 20 de creiţari; pentru 1 040 centneri[27] de potasă a câte 4 florini şi 30 de creiţari – 4 680 de florini; pentru 212 coreţe[28] de calcar a câte 50 de creiţari – 176 de florini şi 40 de creiţari; pentru 58 de centneri de sare a câte 4 florini – 232 de florini; pentru 126 centneri sticlă spartă a câte 2 florini – 252 de florini; pentru 65 de coreţe de argilă calcaroasă galiţiană a câte 5 florini şi 36 de creiţari – 364 de florini; pentru 35 de coreţe de argilă ungurească a câte 10 florini – 350 de florini; salariile producătorilor pentru 8 220 de seturi de sticlă rotundă a câte $7^{1}/_{5}$ creiţari – 986 de florini şi 24 de creiţari; salariile producătorilor pentru 21 199 de seturi de sticlă plană a câte 8 creiţari – 2 826 de florini şi 32 de creiţari; salarii pentru funcţionarii fabricii şi oamenii de serviciu – 448 de florini; salarii pentru paznici – 570 de florini şi 32 de creiţari; pentru muncă – 675 de florini şi 16 creiţari; pentru mărfuri din fier – 35 de florini şi 12 creiţari; pentru cărămizi – 18 florini şi 40 de creiţari; pentru nisip – 23 de florini şi 10 creiţari; pentru cutii de ambalare – 167 de florini şi 52 de creiţari; pentru paie – 52 de florini şi 14 creiţari; pentru rechizite – 169 de florini şi 38 de creiţari; pentru reparaţii ale construcţiilor – 164 de florini şi 13 creiţari; pentru impozitul pe venit – 40 de florini; în total – 14 180 de florini şi 43 de creiţari. S-a înregistrat, deci, un câştig anual de 9 715 florini şi 6 creiţari[29].

Durata lucrului pe zi nu era stabilită fix. La fiecare topire se lucra atât timp cât masa de sticlă topită era transformată în diferite obiecte[30]. Plata se făcea pe seturi de câte 60 de bucăţi (per Schock): sticlarul de sticlă plană primea 54 de creiţari, ucenicul primea 39 de creiţari; sticlarul de sticlă rotundă era plătit cu 48 de creiţari, ucenicul cu 37 de creiţari. Ceilalţi muncitori din fabrică, care nu erau plătiţi pe seturi de produse, primeau salarii săptămânal: topitorul – 9 florini; constructorul – 10 florini; fochistul – 5 florini; ajutorul de fochist – 4 florini; lucrătorul de la concasor – 3 florini şi 30 de creiţari; spălătorul de nisip – 4 florini şi 30 de creiţari; legătorul – 3 florini şi 30 de creiţari; constructorul de creuzete – 4 florini; tâmplarul, care făcea cutii în care erau ambalate produsele de sticlă, era plătit cu 30 de creiţari, un florin şi 30 de creiţari, 2 florini şi 30 de creiţari, în funcţie de tipul de cutie[31].

Spre deosebire de alţi angajaţi ai sticlăriei, meşterii sticlarii stăteau în fabrică să lucreze şi trebuiau să îndure căldura cuptoarelor, care atingea circa 1 500 de

[26] *Ibidem*, p. 366.

[27] Zentner – măsură pentru greutăţi, egală cu 56 kg.

[28] Coreţ – (reg. Bucovina) unitate de măsură pentru capacitate, egală cu aproximativ 125 de litri, întrebuinţată mai ales pentru cereale.

[29] R. F. Kaindl, *op. cit.*, p. 367.

[30] *Hauptbericht und Statistik über das Herzogthum Bukowina*, p. 257.

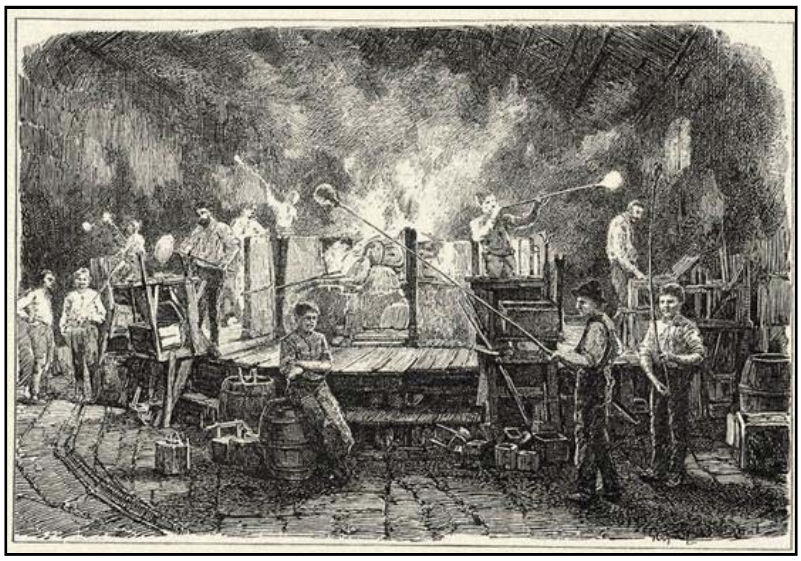
[31] R. F. Kaindl, *op. cit.*, pp. 374–375.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

grade, căldură suficientă ca să topească nisipul, potasa şi celelalte ingrediente necesare în producerea sticlei.

În mijlocul sticlăriei se aflau cuptoarele de formă circulară. Aici trebuia să fie un meşter sticlar şi un ucenic la fiecare creuzet. În câteva creuzete se topeau minereuri din care se produceau diferiţi coloranţi – roşu strălucitor, albastru, purpuriu, verde-smarald şi turcoaz – necesari colorării sticlei.

Suflătorii de sticlă aveau ţevi de 1,2 m lungime, pe care le băgau în sticla topită şi le învârteau apoi, într-o ramă sau o placă de metal, ca să îi dea formă. Stând în picioare lângă cuptor, repetau constant, roteau şi suflau sticla, controlând forma şi grosimea acesteia. Cu uneltele manuale simple, foarfeci şi cleşti, finisau forma produsului. Unele piese de sticlă erau suflate într-o matriţă din lemn de fag, ţinută de un ucenic. Sticla topită era trasă de-a lungul suprafeţei produsului şi lua forma unor cozi, mânere sau picioare.

În fabrica de sticlă din Neuwelt (Harrachsdorf/Harrachov).
Sursa: *ÖUM*, *Böhmen (2. Abtheilung)*, Wien 1896, p. 629.

Finisarea sticlăriei se făcea prin tăiere, polizare, smălţuire şi pictare. Culorile de pe sticlă erau coapte într-un mic cuptor din casă. Bărbaţi şi copii pricepuţi decorau obiectele de sticlărie casnică cu flori, fluturi şi alte ornamente şi le împachetau în hârtie.

Sticlăria de la Voievodeasa servea în primul rând oraşelor Rădăuţi şi Suceava, deşi ceştile, paharele şi carafele măiestrit lucrate puteau fi văzute în multe comunităţi din sudul Bucovinei.

Producţia de sticlă a fabricilor din Bucovina se ridica la circa 40 000 de seturi de sticlă rotundă şi 24 000 de seturi de sticlă plană, cu posibilitatea de a fi dublată.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

Circa o treime din producţie era exportată în Moldova, unde era concurată de produsele importate din Anglia şi Belgia[32].

Arendarea fabricii

Până în toamna anului 1809, fabrica de sticlă a fost exploatată în regie proprie de Administraţia economică din Solca, apoi întreaga afacere a fost arendată – arendă care era dezavantajoasă pentru dezvoltarea sticlăriei –, pe perioade diferite.

Din 1 noiembrie 1809 şi până în anul 1813, sticlăria i-a fost arendată lui Jossel Reichenberg, negustor evreu din Rădăuţi, care a fost arendaşul fabricii de sticlă din Karlsberg – Gura Putnei până în anul 1801.

Nemulţumiţi de faptul că Reichenberg nu respecta prevederile contractului de închiriere şi de salariile scăzute, care nu le asigurau traiul, producătorii de sticlă din Fürstenthal au declanşat o grevă în toamna anului 1810, acţiune care a fost considerată ca prima grevă organizată în Bucovina. Muncitorii solicitau mărirea salariilor, stabilirea de ajutoare pentru bătrâneţe şi incapacitate de muncă, angajarea unui învăţător şi plata preotului, care nu mai vroia să ţină serviciul religios la sticlărie, din banii fabricii.

Conflictul de muncă a încetat în 6 februarie 1811, când, după negocieri conduse de Franz Schubert, inspectorul Domeniilor din Solca, şi de administratorul de sticlărie Kral, s-au convenit următoarele: mărirea substanţială a salariilor; salariile săptămânale ale tuturor muncitorilor (topitori, fochişti, ajutori de fochişti, constructori, muncitori de la concasor, cei care împachetau sticla, spălători de nisip) să fie plătite chiar şi pentru perioada când cuptorul nu funcţiona; prin sârguinţa depusă în muncă şi prin creşterea salariilor, muncitorii îşi vor putea construi sau cumpăra case şi pământ; în privinţa angajării unui învăţător, oamenii au fost înştiinţaţi că de aceasta se va ocupa Administraţia districtuală; preotului salinei din Cacica, Iacob Bogdanowicz, care trebuia să oficieze serviciul religios la fabrica din Fürstenthal la fiecare 14 zile, i s-a mărit remuneraţia de la 50 de florini la 100 de florini anual, bani plătiţi de casieria fabricii, începând din 1 noiembrie 1810[33].

În anul 1819, fabrica l-a avut ca arendaş pe Hartl, apoi, în anii treizeci, pe Ferdinand Zeidner. În acel timp, preţul contractului de arendare era de 4 000 de florini. În mai 1847, când fabrica era arendată de evreul Aba Steiner, mai mulţi meşteri sticlari, printre care şi conducătorul lucrătorilor, cehul Wentzel Nemeczek, nemulţumiţi de faptul că Administraţia Domeniilor din Solca nu le ia apărarea în conflictul lor cu arendaşul care nu le plătea salariile şi îi obliga să cumpere de la el diferite produse în contul salariului şi percepea camătă, au fugit peste graniţă, pe la

[32] *Hauptbericht der Handels- und Gewerbekammer für das Herzogthum Bucovina nebst der Topographisch-statistischen Darstellung des Kammerbezirkes mit Schluss des Jahres 1861*, Czernowitz, Gedruckt bei Johann Eckhardt, 1862, p. 212.

[33] *Ibidem*, pp. 371–373.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)

Cornul Luncii, în Moldova. Aici, ei s-au angajat la noua fabrică de sticlă înființată de prințul Dimitrie Cantacuzino pe moșia sa de la Baia[34]. Începând cu 1 mai 1852, apare ca deținător al contractului de arendare Wilhelm Dlugoborski. Acesta a plătit anual 1 900 de florini pentru arendarea sticlăriei și, de asemenea, a închiriat multe sute de iugăre de teren. De la 1 mai 1864, arendaș a fost Mane Ruckenstein, care plătea o arendă de 5 072 de florini[35]. Ultimul arendaș al fabricii a fost Josef Fischer, un mare industriaș al acelor vremuri, ce deținea în Bucovina și alte fabrici, printre care și Fabrica de ciment de la Putna.

În 9 iulie 1887, arhiducele Rudolf de Austria (1858–1889), prințul moştenitor, unicul fiu al lui Franz Joseph, a vizitat, împreună cu suita sa, orașele Cernăuți şi Rădăuți, apoi s-a întâlnit cu coloniștii germani din Fürstenthal – Voievodeasa[36]. Un an mai târziu, în cinstea vizitei acestuia, coloniştii au înălțat un monument, unic în această zonă[37].

Producerea sticlei, ca principală activitate în Fürstenthal timp de 86 de ani, a continuat până în anul 1889, când, în noaptea de 28/29 septembrie 1889[38], fabrica – proprietate a Fondului Religionar şi arendată la acea dată de Josef Fischer – a ars până la temelii. Cauza focului catastrofal nu a fost cunoscută. Pagubele s-au ridicat la 10 000 de florini.

Deşi era asigurată, fabrica nu a mai fost reconstruită, astfel că muncitorii s-au orientat spre alte îndeletniciri. O parte dintre ei s-au angajat la fabrica de cherestea din Sucevița – înființată în anul 1889 de Compania pe acțiuni din industria lemnului Leopold von Popper din Viena – sau se dedică altor meserii: tăietori, fasonatori și corhănitori de lemn, silvicultori, paznici de pădure și de vânătoare.

[34] Valerian Procopciuc, *op. cit.*, pp. 171–172.

[35] R. F. Kaindl, *op. cit.*, p. 367.

[36] O. J. Nussbaum, *Der Kronprinz in der Bukowina*, Czernowitz, Pardini, 1887; Dionisiu O. Olenici, „Moştenitorul de tron Rudolf în Bucovina. La 7–10 iulie", în „Familia", anul XXIII, nr. 28, 12/24 iulie 1887, pp. 332–333.

[37] Ovidiu Bâtă, „«Coloana lui Rudolf» – o mărturie a trecerii prințului Rudolf de Austria prin Bucovina, în anul 1887", în „Analele Bucovinei", anul XXV, nr. 2 (51), 2018, pp. 405–418.

[38] „Bukowinaer Rundschau", Czernowitz, VIII. Jahrgang, nr. 731, Dienstag den 1. October 1889, p. 2.

BDD-A32631 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:13 UTC)